

هدف و ماهیت:

از جمله کسانی که در اروپا اخبار آزار مسیحیان را منتشر می ساختند شخصی به نام پتروس راهب بود. او در شهرهای اروپا سفر می کرد و علیه مسلمانان تبلیغ می کرد. در نتیجه جمعیت انبوهی گرد او جمع شدند و پاپ اوربان دوم نیز با آنان همصدا شد و فرمان جنگهای صلیبی را در سال ۴۹۸ هجری (۱۰۹۶ میلادی) صادر کرد. در سال ۱۳۱۲ هجری شمسی ناگهان اعلام شد که رضاشاه قرارداد داری را امتیازی استعماری می داند. این ها نمونه ای از اطلاعاتی است که در کتاب های تاریخ دوران دبستان، راهنمایی و متوسطه ارائه می شود. در واقع کتب تاریخ آموزش و پرورش تنها به بازخوانی گذشته و هیاهوی قدرتمندان و پادشاهان می پردازد و بر همین اساس حتی بهترین دانش آموزان نیز تاریخ را مجموعه ای از حوادث می دانند. اما آیا چنین دیدگاهی صحیح است؟ آیا علم تاریخ مثل یک داستان یا رمان، مجموعه ای از حوادث تلخ و شیرین را به حالت روایی و نقلی محض منتقل می سازد و هدف آن افزایش معلومات دایره المعارفی است؟

علم تاریخ تحولات جامعه انسانی را در گذشته مورد مطالعه قرار می دهد. تحولاتی که می تواند زمینه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی داشته باشد. به همین دلیل رشته تاریخ که به مطالعه این علم می پردازد، رشته بسیار گسترده ای است و اشتباه است که آن را صرفاً مطالعه مواد خام تاریخی (رویدادهایی که در گذشته اتفاق افتاده و ثبت و ضبط شده است) بدانیم، بلکه آنچه در رشته تاریخ آموزش داده می شود، روش تاریخی است. یعنی دانشجو در دانشگاه فرا می گیرد که چگونه از تحلیل و تلفیق مواد خام تاریخی به نتایج علمی برسد. به عبارت دیگر، آموختن روش تاریخی به مورخ کمک می کند تا از میان انبوهی از مواد خام، مواد خام معتبر را جدا کند و براساس روش تاریخی از بررسی آنها به نتیجه علمی برسد. در حالی که حتی مطالعه کنندگان جدی تاریخ که غیر حرفه ای هستند، هیچ معیاری برای تشخیص و تعیین صحت و سقم رویدادهای یک کتاب تاریخی ندارند و گاه از آثار غیرمؤثق و غیرمعتبر استفاده می کنند.

رشته تاریخ تنها رشته ای است که در آن با انسان تحقیق یافته روبرو هستیم. یعنی مقاصد، نیات و خواسته ها همه رخ داده است و می توان به یاری آن انسان شناسی علمی را آموخت. برای مثال می توان به وضوح دید که انسان شیفته قدرت پس از رسیدن به قدرت چه تغییر و تحولی در جامعه ایجاد کرده یا اینکه قدرت چه تأثیری بر او گذاشته است. علم تاریخ در آغاز مانند سایر معارف بشری ساده بود و به تدریج که جامعه انسانی پرمایه و پیچیده شد و سازمان های اجتماعی دگرگون شدند، علم تاریخ هم پیچیده شد. ما چیزی به اسم تاریخ در بین مصریان قدیم و در بین مردم بین النهرین قدیم می شناسیم. در دوران باستان در بین قوم یهود هم چیزی به اسم تاریخ وجود داشته است، اما حقیقت این است که یونانیان نخستین بار به چنین دانش و فکری توجه کردند و به همین جهت هروت مورخ معروف یونانی را پدر معنوی تاریخ گفته اند. او نخستین بار در کتاب معروفش به پدید آمدن تاریخ اشاره می کند و سعی دارد جنگهای بیست ساله ایران با یونانیان را تبیین کند. وی نه تنها مورخ است، بلکه به یک تبیین تاریخی هم دست زده است.

توانایی های مورد نیاز و قابل توصیه:

ابن خلدون مورخ بزرگ قرن هشتم تونس می گوید: باید دانست که فن تاریخ را روشی است که هر کس به آن دست نیابد. این سخن متعلق به ۶۰۰ سال پیش است، زمانی که تاریخ علمی ساده بود و جنبه روایی و نقلی محض داشت و بی شک اکنون که تاریخ علمی بسیار وسیع و گسترده است و به جنبه های مختلف اجتماعی و مردمی می پردازد، دست یابی به روش تاریخی کاری دشوارتر می باشد و دانشجوی تاریخ باید ویژگی ها و مهارتهای بسیار داشته باشد تا بتواند در نهایت مورخی موفق شود. دانشجوی تاریخ یا به عبارتی یک مورخ باید نظم و دقت فراوان و توان به تصویر و نقد کشیدن وقایع تاریخی را داشته باشد. در ضمن چون تاریخ علمی بسیار وسیع و گسترده است، مورخ یا باید اطلاعات وسیعی از دیگر رشته های دانشگاهی و علمی داشته باشد یا این که از نتایج تحقیق دیگر محققان اجتماعی استفاده کند. برای نمونه می توانیم به عصر صفوی اشاره کنیم اگر در عصر صفوی یک مورخ درباری به نام اسکندر منشی صاحب عالم آرای عباسی داریم که به جامعه توجه چندانی

معرفی رشته های دانشگاهی - تاریخ

نداشته و عمدتاً به مسائل درباری پرداخته است، یک فرد فرانسوی به نام شاردن هست که تحقیقاتی انجام داده است. کار این فرانسوی تاریخ نیست بلکه سفرنامه نویسی است اما وی دقیقاً تاریخ جامعه ایران را نشان داده است و مثلاً شهر اصفهان را آن طور که هست، از لحاظ روانشناسی اجتماعی، فردی و موارد دیگر معرفی کرده و حتی جزئیاتی از زندگی روزانه آنان را فاش ساخته است.

پایه علم تاریخ، فلسفه، زمین آن جغرافیا، دیوارهای آن جامعه شناسی، اقتصاد، سیاست و فرهنگ است و دانشجوی تاریخ باید با این علوم آشنا باشد و از نتایج آنها بهره ببرد.

تصور غلطی که در اذهان عمومی به ویژه در طیف دانش آموزان دبیرستان وجود دارد این است که علم تاریخ متکی بر محفوظات است یا به گفته خود دانش آموزان، تاریخ یک درس حفظی است و دانش آموز باید رویدادها را به خاطر بسپارد، کاری که یک کامپیوتر بسیار بهتر از انسان انجام می دهد. اما حقیقت این است که آنچه در تاریخ اهمیت دارد، تجزیه و تحلیل رویدادها و برقراری رابطه علی و معلولی بین رویدادها است و از همین رو فردی می تواند در رشته تاریخ موفق شود که از پوسته رویی رویدادها عبور کرده و مسائل عمیقتری را درباره آنها بفهمد و از ارتباط بین دو رویداد، پی به رویداد سوم ببرد و با دیدن یک رویداد به علل پنهان و آشکار آن اشاره کند.

همچنین دانشجو باید با ادبیات فارسی و آمار و ریاضی آشنایی داشته باشد تا بتواند به یاری ادبیات فارسی، هم از منابع گذشته که رنگ ادبی دارند، استفاده کند و هم مفاهیم تاریخی را به خوبی بیان نماید و به یاری آمار و ریاضی نیز هر چه بیشتر زبان دستاوردهای علم تاریخ را کمی کند و داده های تاریخ را در قالب اعداد بیان نماید.

آینده شغلی و بازار کار:

تلقی سنتی از رشته تاریخ این است که فارغ التحصیلان این رشته ضرورتاً باید دبیر شوند و در غیر این صورت هیچ شغلی در ارتباط با رشته تحصیلی خود پیدا نمی کند. در حالی که زمینه اشتغال فارغ التحصیلان تاریخ در کشور ما بسیار زیاد است. چون ما امروزه سازمانهای بسیار متنوعی داریم و هر کدام از این سازمانها انبوهی از اسناد فهرست نشده و شناسایی نشده دارند؛ کاری که در حیطه دانش یک فارغ التحصیل تاریخ است. علاوه بر آن، مراکز پژوهشی ما می توانند در سطوح مختلف (از نوشتن مقاله گرفته تا شرکت در طرح های کلان ملی - پژوهشی) از فارغ التحصیل تاریخ استفاده کنند.

براساس آخرین برنامه تدوین شده وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، قرار است از فارغ التحصیلان دوره کارشناسی تاریخ در وزارت آموزش و پرورش، وزارت امور خارجه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان موزه ها، مراکز اسناد ملی و صدا و سیما برای بررسی مسائل تحقیقی تاریخ در حد تحقیقات بین المللی استفاده شود.

صدا و سیما برای به تصویر کشاندن حوادث و وقایع گذشته، نهضت ها و مقاومت های مردمی و بررسی شخصیت های علمی، فرهنگی و سیاسی نیاز به حضور فعال فارغ التحصیلان تاریخ دارد، افرادی که می توانند جامعه را با فرهنگ و تمدن گذشته خویش پیوند زنند و از گرایش آن به سمت فرهنگ دیگر کشورها جلوگیری کنند. حضور فارغ التحصیل این رشته در وزارت امور خارجه نیز از این جهت مهم است که برای برقراری ارتباط با کشورها باید پیشینه آنها در قالب قراردادهای و پیمان ها اعم از سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مورد بررسی قرار گیرد، کاری که در حیطه اطلاعات یک فارغ التحصیل تاریخ است.

همچنین بررسی تاریخ از موضوعات اصلی مطبوعات و نشریات جهت بالا بردن فهم و درک جامعه است. چون جامعه ای که از حیات گذشته در ابعاد مختلف بیگانه باشد، هرگز فهم درستی از حال و برنامه منسجمی برای آینده نخواهد داشت و بالاخره پس از انقلاب بسیاری از مؤسسات و سازمانها مثل سازمان اسناد انقلاب اسلامی، بنیاد تاریخ، میراث فرهنگی، سازمان تبلیغات اسلامی، اداره کل آرشیو و اسناد ریاست جمهوری، پژوهشگاه تاریخ معاصر و ابسته به بنیاد مستضعفان و سازمان اسناد ملی با تأسیس پژوهشگاه یا اداره و واحد تاریخ به تدوین، تألیف و نگهداری اسناد تاریخی مشغول هستند و در نتیجه نیاز به فارغ التحصیل رشته تاریخ دارند.

البته استادان و کارشناسان این رشته معتقدند که فارغ التحصیلان تاریخ در یک جامعه توسعه یافته می توانند جایگاه واقعی خویش را بیابند چون رشته تاریخ از لوازم توسعه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است و فارغ التحصیل توانای تاریخ می تواند در برنامه ریزی های کلان نقش بسیار مهم و مؤثری داشته باشد.

دروس پایه رشته تاریخ	
کلیات و مبانی علم تاریخ	قرائت متون تاریخی به زبان فارسی
قرائت متون تاریخی به زبان عربی	قرائت متون تاریخی به زبان خارجی ۱ و ۲
روش تحقیق در تاریخ	تاریخ نگاری و تحولات آن در ایران و جهان
گاه شماری و تقویم	مبانی تاریخ اجتماعی ایران
تاریخ اندیشه های سیاسی در ایران و اسلام	کلیات جغرافیا
مبانی جامعه شناسی	مبانی علم سیاست
فلسفه تاریخ	

دروس اختصاصی رشته تاریخ	
تاریخ ایران در دوره سلوکی و اشکانی	تاریخ ایران در دوره ساسانیان
تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران از ورود اسلام تا پایان حکومت علویان طبرستان	تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در دوره سلجوقیان
تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در دوره غوریان و خوارزمشاهیان	تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در دوره افشاریان و زندیان
تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران از زوال ایلخانان تا آغاز حکومت صفویان	انقلاب مشروطیت و تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران تا انقراض حکومت قاجاریه
تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران از انقراض قاجاریه تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲	انقلاب اسلامی و ریشه های آن
تاریخ اسلام از میلاد پیامبر اکرم تا سال ۴۱ هجری	تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام از سال ۴۰ هجری تا ۲۲۷ هـ. ق
تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام از سال ۲۲۷ هـ. ق تا سقوط بغداد	تاریخ تشیع ۱ و ۲
تاریخ تحلیلی زندگانی ائمه معصومین (ع)	تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام از قرن هفتم تا دهم هجری
تاریخ عثمانی و خاورمیانه	تاریخ یونان و رم
تاریخ بیزانس	تاریخ اروپا در قرون وسطی
تاریخ اروپا در قرون جدید	تاریخ اروپا از انقلاب فرانسه تا جنگ جهانی اول
تاریخ اروپا از جنگ جهانی اول تا کنون	